

Verslag van uitkomsten van het Data for Policy-panel (13 juni 2025) – Universiteit Leiden

1.1. Modellen zijn niet neutraal, maar belichamen waarden en aannames

In het panel werd herhaaldelijk benadrukt dat complexe modellen – zelfs sterk wetenschappelijk onderbouwde – altijd waarden laden en keuzes bevatten die vaak impliciet blijven voor gebruikers en besluitvormers. Zo werd gewezen op dominante techno-economische aannames in klimaat- en energiesystemen, waardoor sociale waarden zoals rechtvaardigheid of verdelingseffecten onvoldoende zichtbaar worden .

Hoewel niet nieuw, onderstreept dit de noodzaak om transparantie te richten op *keuzes, aannames en waarden*, niet alleen op code of datasets.

1.2. Transparantie alleen is onvoldoende bij hoge complexiteit

Uit meerdere bijdragen bleek dat transparantie een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde is voor verantwoord gebruik van complexe modellen. In situaties waarin de onderliggende modellen zeer complex zijn, of waarin zelfs experts moeite hebben om de logica van modeluitkomsten volledig te doorgronden, helpt ‘alles openbaar maken’ niet voor gebruikers die keuzes moeten begrijpen of zouden moeten betwisten .

Dit pleit voor aanvullende benaderingen zoals participatieve modelontwikkeling, uitleg in de vorm van begrijpelijke “reason giving”, en procesmatige borging in plaats van primair technische documentatie.

1.3. Voorkeur voor kwantitatieve informatie beïnvloedt besluitvorming

In de praktijk is het sturen op kwantitatieve indicatoren (zoals een R-waarde of prognosecijfer) aantrekkelijk voor beleidsmakers en politieke actoren. Dit riskeert andere relevante kennis, zeker kwalitatieve en contextuele inzichten, te verdringen, wat leidt tot een risico op een scheef kennisbeeld in besluitvorming.

Wat dat betreft zijn complexe modellen zowel bron als slachtoffer van de narratief dat data-gedreven inzichten op allerlei manieren beter zouden zijn dan andere vormen van kennis of besluitvorming.

Deze observatie bevestigt dat een bijsluiter niet alleen technisch moet zijn, maar ook moet helpen de *epistemische grenzen* van modeluitkomsten expliciet te maken.

1.4. Complexiteit creëert machtsongelijkheid tussen burgers en overheid

De paneldiscussie belichtte dat burgers vaak niet in staat zijn om algoritmische beslissingen te contesteren door een asymmetrie in kennis, capaciteit en toegang. Deze machtsasymmetrie werd als structureel probleem benoemd: zonder begrijpelijke uitleg, ondersteuning en duidelijke verantwoordelijkheidslijnen kunnen burgers hun rechten niet effectief uitoefenen.

Dit sluit aan bij de noodzaak van het onderkennen van verschillende “transparantie gebruikers”: burgers, engineers, auditors, bestuurders - die ieder andere informatie nodig hebben, of waarvoor de doelen die met modeltransparantie beoogd worden, op andere wijze worden bereikt.

1.5. De grens tussen reguliere bedrijfsvoering en politiek gevoelige modellen is diffuus

Een terugkerende vraag was waar de grens ligt tussen modellen die primair operationeel zijn (zoals simpele beslisbomen of datakoppelingen) en modellen die politieke of maatschappelijke impact hebben en dus hogere transparantie-eisen zouden moeten hebben. In het panel werd benadrukt dat die grens dynamisch en contextafhankelijk is, en dat governance-arrangementen dit type beoordeling moeten ondersteunen.